

rowo-cywilizacyjne; stanowi ważny element kontroli społecznej (s. 304).

W prezentacji poszczególnych zagadnień zwraca się uwagę na adresata książki; każdy rozdział kończą: pytania konwersatoryjne oraz podstawowa literatura przedmiotu, która ma charakter edukacyjny, pogłębiający wiedzę analityczną z danego zakresu. Dobór jest czytelny; wskazane tytuły są dostępne na rynku czytelniczym; są też publikacjami wydanymi w ostatnich latach, czyli zwykle uwzględniają najnowsze ustalenia poznawcze. Wartościową część książki stanowi też wybór literatury przedmiotu, w którym znajduje odbicie całościowy ogląd dyscypliny, jaka jest socjologia polityki oraz najważniejszych jej elementów składowych, metodologii badań, ujęć teoretycznych, wyzwań badawczych oraz tendencji rozwoju, zwłaszcza z punktu widzenia zakresu badań.

W refleksji ogólnej należy z przekonaniem wyrazić opinię, że prezentowany skrypt zasługuje na dużą uwagę; jest napisany z pozycji najnowszych tendencji badań politologicznych; dostarcza bogatej warstwy wiedzy deskryptywnej o socjologii polityki i jej miejscu w badaniach politologicznych.

Andrzej Chodubski

Rec. *Wokół polityki społecznej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Julianowi Auleytnerowi*, pod red. Katarzyny Głębickiej i Mirosława Grewińskiego, Warszawa 2008, ss. 394.

Wokół subdyscyplin politologicznych szczególną nośność ma nauka o polityce społecznej; przez kategorie tę rozumie się zwykle naukę o działaniach (publicznych i niepublicznych) na rzecz jednostek i grup, zwracających na siebie uwagę ze względu na jakąś „słabość socjalną”; jej podstawowe części składowe stanowią: 1. polityka demograficzna (ludność, populacja), 2. polityka rodzinna, 3. polityka zatrudnienia (rynek pracy), 4. polityka mieszkaniowa (infrastruktury społecznej), 5. polityka edukacyjna i kulturalna, 6. polityka (ochrony) zdrowia, gerontologii, 7. polityka zabezpieczania społecznego, ubezpieczenia, świadczeń socjalnych oraz opieki społecznej, 8. polityka konsumpcji, 9. patologii społecznej, 10. prognozowania społecznego. Wśród badaczy tych zagadnień wyjątkową aktywność ujawnia współcześnie Profesor Julian Auleytner, autor ta-

kich m.in. publikacji, jak: 1. Teoretyczne problemy nauki o polityce społecznej (Warszawa 1999; współredaktor), 2. Polityka społeczna pomiędzy opiekuńczością a pomocniczością (Warszawa 2000; współautor), 3. Polityka społeczna. Teoria i organizacja (Warszawa 2000), 4. O roztropną politykę społeczną (Katowice 2002; redaktor), 5. Polityka społeczna, czyli ujarzmianie chaosu socjalnego (Warszawa 2002), 6. Polska polityka społeczna. Ciągłość zmiany (Warszawa 2004), 7. Polska polityka społeczna, kreowanie ładu społecznego (Warszawa 2005), 8. Polish Social Policy. The Forging of a Social Order (Warszawa 2006).

W 2008 r. z okazji urodzin Profesora ukazała się staraniem Jego uczniów, współpracowników i kolegów jubileuszowa księga pamiątkowa, poświęcona problemom polityki społecznej.

Zaprezentowano w niej 27 artykułów, które poprzedzono życiorysem zawodowym Profesora, a zamknięto wykazem Jego Publikacji, magistrów i doktorantów.

W prezentacji biograficznej Profesora wskazuje się na pochodzenie społeczne, przypominając, że Jego ojciec był profesorem na Politechnice Warszawskiej i Lubelskiej; wskazuje się podstawowe ogniwa drogi edukacyjnej oraz zawodowej i społecznej, a w tym w ramach Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Jako prezes TWP założył Wyższą Szkołę Pedagogiczną, której był rektorem w latach 1993–2004 oraz ponownie pełni te funkcje od 2007 r.; uczelnia funkcjonuje też w systemie wydziałów zamiejscowych; ma środki kształcenia w 7 miastach. W działalności społecznej zaznacza swą aktywność jako prezes Towarzystwa Polityki Społecznej; jest autorem ponad 270 publikacji.

W dedykowanej Profesorowi książce materiał poznawczy podzielono na 4 części, tj. I Zagadnienia ponadnarodowe, II Problemy zarządzania polityką społeczną, III Wokół badań nad polityką społeczną, IV Aksjologiczne problemy polityki społecznej. W części pierwszej zamieszczono artykuły: 1. Tadeusz Kowalak, Globalizacja gospodarki i problemy społeczne obecnego świata, 2. Stanisław Otok, Świat i perspektywy procesów globalizacji, 3. Mirosław Książkowski, Polityka społeczna z porównawczej perspektywy, 4. Katarzyna Głębicka, Wyzwania spójności społeczno-gospodarczej dla polskiej polityki społecznej a współczesne wyzwania społeczne.

Charakteryzując gospodarkę i problemy społeczne w kształtującym się współcześnie procesach

globalizacyjnych, podniesiono kwestie: podstawowe pojęcia, globalizacja gospodarki: bajka czy rzeczywistość? o globalizacji, jaka istnieje, zagrożenia, marginalne grupy społeczne, marginalizacja i demarginalizacja społeczna, ogólne przyczyny marginalności, przyczyny ideologiczne, religijne i polityczne, wolnorynkowy system gospodarczy, globalizacja gospodarki światowej, porządek prawny, niektóre inne przyczyny, współdziałanie i współzależność przyczyn, marginalizacji. Problem zaprezentowano w oglądzie refleksji intelektualnej; podnosi się w nim podstawowe zjawiska ujawniające się w procesie globalizacji, koncentrując się na zjawiskach zagrożenia; w warstwie egzemplifikacyjnej następuje odwoływanie się do krajów tzw. wysokiego rozwoju cywilizacyjnego, a w tym do doświadczenia USA; zauważa się, że np. powstanie przestępczych gangów młodzieżowych w dzielnicach biedy wielkich miast amerykańskich jest nie tylko wynikiem ubóstwa, z których rekrutują się ich członkowie, ale też m.in. funkcjonowania systemu społeczno-gospodarczego do powstania sytuacji kryzysowych, pozbawiających ludzi pracy; zmian następujących w strukturze gospodarki amerykańskiej i światowej; niedostatków oświaty w dzielnicach biedy, a w związku z tym braku równych szans; rozpadu rodziny amerykańskiej; zaniku solidarności społecznej i korozji tradycyjnych wartości społeczeństwa amerykańskiego oraz licznych przyczyn natury psychologicznej i psychospołecznej (s. 39).

Charakteryzując świat z perspektywy procesów globalizacji, w artykule drugim wskazano na kwestie: genezy i rozwoju badań problemów globalnych i ich rozwiązania (ogólnospołecznych: wojna i pokój, przewyżczenie zacoferania i zabezpieczenie wzrostu ekonomicznego; człowiek i społeczeństwo; postęp naukowo-techniczny, twórczość i kultura, eksplozja demograficzna, zdrowie; człowiek i przyroda: zasoby, aprowizacja, środowisko ekologiczne; światowy system globalny), współzależność problemów globalnych, stopień globalizacji świata – próba analizy przestrzennej. W refleksji podsumowującej zauważa się, że proces globalizacji jest nieunikniony; globalizacja oznacza integrację narodów i regionów, konieczność zmian struktur gospodarczych, co prowadzi do przekształceń, powstania olbrzymich rynków, światowej wymiany towarów i usług oraz nowych rodzajów konsumpcji; dynamika wymiany dóbr i usług oraz nowoczesne

technologie stymulują powstanie nowych struktur i ośrodków władzy; proces ten sprzyja konkurencji, ale i współpracy w dziedzinie innowacji (powstają technopolie jako centra nowej myśli technologicznej), przyspiesza się postęp techniczny; rozwój badań naukowych i wykorzystanie ich wyników sprawia, że globalizacja ma aspekt kulturotwórczy. Dlatego ten aspekt globalizacji powinien być tematem szczególnej troski (s. 50–51).

Wskazując na politykę z porównawczej perspektywy, przypomina się, że sfera ta ma dużą odrębność i specyfikę w różnych krajach świata, co wiąże się z ich strategiami rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego; zwraca się uwagę, że w każdym kraju funkcjonuje specyficzny dla niego system zaspokajania podstawowych potrzeb ludzi i specyficzne sposoby rozwiązywania problemów społecznych (s. 53).

Prezentując wskazania spójności społeczno-gospodarczej, podniesiono jako podstawowe kwestie obszary: 1. Polityki rynku pracy, 2. Poprawy warunków życia i standardów socjalnych, 3. Problematyki zabezpieczenia społecznego i włączenia społecznego, 4. Równouprawnienia kobiet i mężczyzn.

W warstwie analitycznej podniesiono problem znaczenia polityki spójności, instrumentów finansowania polskiej polityki społecznej, a w tym Europejskiego Funduszu Społecznego, wyzwania dla polityki społecznej w zakresie: polityki edukacyjnej, rynku pracy, wyzwań demograficznych, inkluzji socjalnej. Wskazuje się, że polityka społeczna stanowi podstawę i tworzy ramy dla bezpieczeństwa oraz jakości życia jednostek i rodziny; cele polityki społecznej wiążą się z: samodzielnością ekonomiczną, bazującej na pracy, własnej aktywności i odpowiedzialności, solidarnością społeczną, promocją przedsiębiorczości, zmiana polityki wobec niepełnosprawnych, spójnością systemu edukacji z potrzebami i wyzwaniami rynku pracy, stworzeniem warunków dla powrotu emigrantów do kraju itp. (s. 71).

Charakteryzując międzynarodowe podmioty polityki społecznej, podniesiono kwestie: rodzajów podmiotów, Międzynarodowej Organizacji Pracy, Rady Europy oraz Unii Europejskiej; podkreśla się, że zachodzą ściśle związki i zależności między tymi podmiotami (s. 80).

W części drugiej książki zaprezentowano zagadnienia: 1. Tadeusz Szumlicz, O modelach polityki społecznej i pożądaney redystrybucji dochodów,

2. Zdzisław Pisz, *Gospodarowanie świadczeniami społecznymi*, 3. Aldona Frączkiewicz-Wroka, *O potrzebie wprowadzenia zasad zarządzania publicznego do organizacji publicznych*, 4. Mirosław Grewiński, *Modele wieloaspektowości w pluralizmie polityki społecznej*, 5. Maria Gągacka, *Wsparcie społeczne. Wartość czy instrument w lokalnej polityce społecznej?* 6. Izabela Podobas, *Rola liderów w kształtowaniu rynku politycznego*. W poszczególnych referatach starannie porządkuje się wiedzę o zagadnieniach postawionych w ich tytułach, wskazuje się ich znaczenie dla nauki o polityce społecznej, np. podnosząc modele polityki społecznej wskazuje się na specyfikę: interwencji społecznej, dystrybucji społecznej, antycypacji społecznej; modele te odnosi się do kategorii konsumpcyjnych, zasady egalitaryzmu, właściwego celu polityki, roli i kompetencji państwa oraz źródeł finansowania (s. 88).

Zwracając uwagę na lokalną politykę społeczną w warunkach przemian globalnych, wskazuje się na obszary zagrożeń takich, jak: 1. asymetria między różnymi grupami wynikająca z możliwości udziału w globalnych rynkach, 2. konsekwencje przejmowania przez różne kraje standardów norm i wartości z krajów o odmiennych systemach wartości i potrzebach, 3. trudności państw w zapewnieniu zaspokajania podstawowych potrzeb społecznych w związku z mobilnością kapitału, utratą podatków oraz innych dochodów niezbędnych do osiągnięcia celów społecznych (s. 143).

Charakteryzując liderów na rynku politycznym, przypomina się cechy i umiejętności, jakie powinny oni posiadać; wymienia się: 1. predyspozycje intelektualne (wiedzę), 2. cechy emocjonalne (np. osobowość, empatia), 3. zdolność analizowania rzeczywistości społecznej, 4. umiejętność podejmowania trafnych decyzji i przewidywanie ich skutków, 5. zdolność przekazywania i odbierania informacji, 6. zdolność podporządkowania i kierowania zachowaniami jednostek, grup i organizacji (s. 170). Wskazuje się tu, że polityk XXI w. jest także osobą medialną, dlatego też oprócz opanowanej komunikacji werbalnej i niewerbalnej (w szczególności body language, tj. mowy ciała) powinien znać nowoczesne systemy dowartościowania odbiorcy; natomiast poprzez profesjonalny wygląd oraz różnego typu zabiegi marketingowe, wykreować sobie wiarygodny image.

W części trzeciej książki zamieszczono artykuły: 1. Jerzy Krzyszkowski, *Badania porównaw-*

cze w polityce społecznej, pomocy społecznej i pracy socjalnej, 2. Andrzej Rączaszek, *Demograficzne uwarunkowania rynków konsumpcji społecznej*, 3. Marek Sokołowski, *Internetholizm. Fakty i mity*, 4. Witold Rakowski, *Przestrzenie zróżnicowanie rozmieszczenia osób z wyższym wykształceniem w Polsce w latach 1988–2002*, 5. Felician Byłok, *Społeczeństwo konsumpcyjne a bieda. Paradoxy konsumpcji osób ubogich*, 6. Ryszard Szarfenberg, *Wątpliwe prawa, wątpliwa argumentacja*, 7. Julitta Nowak, *Wolontariat – współczesna forma aktywności społecznej*, 8. Jerzy Mikulski, *Wyższa uczelnia drogą normalizacji ku niezależności człowieka niepełnosprawnego*, 9. Monika Ślęzak, *Bartłomiej Szegda, Problem tożsamości etnicznej wokół ukraińskiej ludności Podlasia północnego w Polsce*, 10. Jadwiga Kida, *Społeczny wymiar pracy*.

Z metodologicznego i metodycznego punktu widzenia interesujące studium dotyczy badań porównawczych; wyodrębniono w nim zagadnienia: badania w polityce społecznej; przedmiot, cele i metody analiz; definicja i rodzaje badań porównawczych, studia porównawcze w polityce społecznej, pomoc społeczna i praca socjalna nowe obszary badań porównawczych, problemy metodologiczne studiów komparatystycznych. Podkreśla się tu, że komparatystyka posiada wiele zalet ucząc rozumienia innych kultur, zwiększając wiedzę o wspólnych globalnych problemach społecznych wskazując wady i zalety rozwiązań lokalnych. Analizy porównawcze są cennym narzędziem pozwalającym na badanie zjawisk i procesów społecznych w kontekście historyczno-kulturowym (s. 188).

Refleksyjny i egzemplifikacyjny charakter ma referat dotyczący internetholizmu; zauważa się, że internet, uważany do niedawna za coś tajemniczego, niepostrzeżenie wkroczył do życia kulturowego. Niedługo środek komunikacji dla wtajemniczonych, z którego korzystali tylko naukowcy, dziś jest obecny w niemal wszystkich dziedzinach ludzkiej aktywności: od robienia zakupów po sex i od gromadzenia informacji po spiskowanie (s. 201); podkreśla się, że w dobie postępującej technologizacji życia dziś trudno sobie wyobrazić współczesnego, aktywnie żyjącego człowieka, który nie posługuje się Internetem; wskazuje się też, że wielu użytkowników sieci korzystając z jej zasobów i możliwości w sposób umiarkowany sporadycznie używając sieci do innych celów niż

praca, nawet nie zdaje sobie z tego sprawy, iż przebywanie w cyberprzestrzeni może uzależnić, stając się swoistym nałogiem czy też chorobą, która należy leczyć (s. 202). Odwołując się do badań empirycznych na populacji młodzieży licealnej, wskazuje się, że internetholizm powoduje ważne zmiany w życiu człowieka, ogranicza czas na naukę (edukację), na życie towarzyskie, a nawet na sen; uzależnieni tracą poczucie czasu, zaniedbują kontakty towarzyskie i szkołę; realny świat traci na znaczeniu na rzecz wirtualnych przestrzeni Internetu.

Charakteryzując rozmieszczenie osób z wyższym wykształceniem w Polsce, zauważa się, że w końcu 2007 r. co dziesiąta osoba legitymowała się wyższym wykształceniem (s. 220). Zbyt mało jest osób z wyższym wykształceniem w miastach i na terenach wiejskich położonych peryferyjni względem dużych miast; młodzież z tych przestrzeni po zdobyciu wyższego wykształcenia odpływa do aglomeracji lub wyjeżdża do pracy za granicę; w analizie wskazuje się, że w polityce edukacyjnej ważne znaczenie ma wciąż powiększająca się sieć szkół wyższych; w roku akademickim 2005/2006 istniało ich w Polsce 445 (s. 221).

Wskazując się na procesy przekształceń gospodarczych, podkreśla się konieczność skutecznego reagowania przedsiębiorstwa na zmieniającą się sytuację rynkową, zdeterminowaną w szczególności przez wzrost konkurencyjności i globalizację gospodarki, a w ślad za tym na konieczność poprawy jakości usług, ograniczenia kosztów, zwiększenia wydajności pracy oraz kształtowania elastycznych zachowań. Jednym z istotnych wyzwania staje się w tym względzie telepraca. W referacie dostarcza się wiedzy o jej istocie, ujawniających się możliwościach i barierach.

Prezentując problem społeczeństwa konsumpcyjnego oraz ujawniającego się zjawiska biedy, podniesiono kwestie: definicyjne społeczeństwa konsumpcyjnego, własności tegoż społeczeństwa, sytuacji konsumentów ubogich w ładzie konsumpcyjnym, świata konsumpcji ludzi biednych. W refleksji uogólniającej stwierdza się, że w społeczeństwie konsumpcyjnym nie wszyscy obywatele uczestniczą w procesie konsumpcji jako pełnowartościowi konsumenci; warunkiem jest dysponowanie środkami pieniężnymi umożliwiającymi życie wśród wyborców konsumpcyjnych; część społeczeństwa nie mająca wystarczających dochodów, zostaje wykluczona z rynku; są to m.in. ren-

ciści, odbiorcy pomocy społecznej, bezrobotni, którzy żyją z zasiłków i zaspokajają tylko podstawowe potrzeby konsumpcyjne (s. 251).

Prezentując problem wolontariatu, wskazuje się, że na oboczu instytucji politycznych znajdują się problemy młodzieży; wskazuje się też, że młodzież każdej generacji odczuwa blokadę inicjatyw definiowaną przez starsze pokolenie (s. 267). Zauważa się, że ujawnia się rzeczywistość, że dla absolwentów szansą na zdobycie pierwszego doświadczenia zawodowego i sprawdzenia umiejętności zawodowych może się stać wolontariat; wolontariusze wykonują przede wszystkim pracę z zakresu przedmiotowego polityki społecznej; wskazują na to zarówno doświadczenia polskie, jak i pochodzące z krajów zachodnich (s. 271). W referacie dostarcza się uporządkowanej wiedzy o instytucji wolontariatu, m.in. zestawiając tabelarycznie wiedzę o źródłach wiedzy o instytucji, o rodzajach aktywności w jej ramach, o motywach podejmowania tej aktywności, zakresie przygotowania do pełnionych funkcji, cechach nabywanych w tej sferze aktywności.

Wskazując na problem niepełnosprawności i określając skalę zjawiska w powiązaniu ze szkolnictwem wyższym, podkreśla się pilną potrzebę stworzenia systemu informacji i upowszechniania wiedzy o standardach i doświadczeniach krajowych i zagranicznych zarówno dla osób niepełnosprawnych, jak dla ich organizacji, a także dla polityków i organizatorów rehabilitacji; słabo rozwinięty system informacyjny nie jest w stanie zmienić negatywnych skutków postaw wobec osób niepełnosprawnych (s. 305).

Prezentując problem tożsamości etnicznej, przypomina się, że okres II wojny światowej oraz powojenna polityka narodowościowa państwa sprawiły, że na kilkadziesiąt lat zostały zamrożone stosunki narodowościowe; zahamowany został też proces krystalizacji i świadomości narodowej ludności o pochodzeniu nie-polskim; przełom 1989 r. pokazał, że wiele społeczności mniejszościowych miało wyraźną potrzebę okazania swej odrębności i istnienia na forum publicznym; rzeczywistość tę w analitycznym wymiarze egzemplifikuje się sytuacją ludności ukraińskiej; wskazuje się na specyfikę pogranicza białorusko-ukraińskiego w Polsce oraz ujawniające się problemy tożsamościowe.

W części czwartej księgi podniesiono pięć kwestii, tj. : 1. Janusz Sztumski, Problem godno-

ści człowieka w czasach globalizacji, 2. Ludmiła Dziewięcka-Bokun, religia jako determinacja polityki społecznej, 3. Włodzimir Goriszowski, Mormońskie więzi i układy, 4. Danuta Drynda, Kształcenie do wartości w dydaktyce Drugiej Rzeczypospolitej. Historyczne inspiracje dla współczesności, 5. Stefan Opara, Panslawizm.

Wskazując na istotę godności człowieka, zauważa się, że w sytuacji, gdy człowiek jest coraz bardziej upodmiotowiony przez wszechpotężny i wszechwładny kapitał i przymuszany do uczestnictwa w „wyścigu szczurów” ze względu na postępującą konkurencję między ludźmi – rozważania na temat jego godności wydają się nieco dziwne, biorąc pod uwagę ich filozoficzny sens (s. 341). W prezentacji zagadnienia dostarcza się wielu myśli refleksyjnych dotyczących człowieka w kształtującej się rzeczywistości globalnej; zauważa się nawet, że „człowiek sponiewierany jako jednostka – może zaiste doświadczyć satysfakcji ze świadomości tego, że jest istotą ludzką chyba tylko wówczas, gdy ma skłonność masochizmu” (s. 347).

Określając istotę religii jako siły kształtującej politykę społeczną, wskazuje się, że Kościół katolicki, zgodnie z wiekową tradycją, był obciążony odpowiedzialnością za sprawowanie opieki nad biednymi i chorymi oraz za edukację; dostarcza się w analizie przykładów urzeczywistniania tych funkcji w procesie przemian dziejowych.

Podnosząc problem Mormonów, sygnalizuje się: powstanie i główne okresy rozwoju i tworzenia się struktur mormońskich, a w tym też głównych przedstawicieli, postawy religijne Mormonów i wynikające z nich konsekwencje społeczne, tradycyjalizm oraz zmiany w codziennym życiu Mormonów, misje jako formy penetracji świata i oddziaływań religijno-społecznych. Przypomina się, że doktryna mormońska wiąże się z wiarą w objawienie udzielane nieustannie prorokom (do których należał m.in. John Smith, autor Świętej księgi wydanej w 1830 r., polskie wdanie w 1831 r. jako Księga Mormona). Wiara ich odwołuje się częściowo do wskazań chrześcijańskich i judaistycznych oraz w dużej mierze bazuje na powstających mitach i legendach. W ich *credo* funkcjonowania wpisuje się pracowitość, wzajemną pomoc, zgodnie z rytuałem, iż codziennie trzeba uczynić choćby jeden dobry uczynek (s. 356). Zauważa się, że Mormoni są dobrymi sąsiadami, wspierają się ekonomicznie; podejmując się re-

alizacji określonych zadań starają się wykonywać je jak najlepiej, co powoduje, że podejmując się odpowiedzialnych stanowisk w życiu społecznym ujawniają wysoką odpowiedzialność, pracowitość, kompetencje, uczciwość.

Podnosząc problem kształcenia dla wartości i odwołując się do inspiracji historycznych dla współczesności, stawia się pytania: co to jest nauczanie i jak się ono odbywa? jakie są cele nauczania? jak te cele osiągnąć? Przypomina się tu myśl pedagogiczną wielu polskich badaczy, którzy lansują przekonanie o potrzebie uprawiania dydaktyki, zakładającej, że szkoła uczy prawdy, wychowuje dla dobra i prowadzi do tworzenia piękną (s. 370).

Wśród wartości i myśli politycznej zwraca uwagę prezentacja panslawizmu; w refleksji uogólniającej wskazuje się na jej nośność w warunkach współczesnych przemian europejskich oraz ożywiania się wielu idei kulturowych; panslawizm jako idea integracji Słowian jest szczególną wartością w kształtującym się ładzie regionalnym zjednoczonej Europy; w analizie poznawczej sygnalizuje się znaki panslawizmu ujawniające się w przeszłości oraz ich współczesną aktualność.

Cenna część składową stanowi wykaz prac naukowych i publikacji Profesora Juliana Auleytnera; daje on możliwość poznania wielu ustaleń badawczych z zakresu polityki społecznej, mających charakter analitycznych, a zamieszczonych w specjalistycznych wydawnictwach, często też trudno dostępnych w szerokim odbiorze czytelnym; w tej sytuacji zestawienie bibliograficzne pełni rolę istotnego przewodnika zwanego rzeczowym. Odnotowanie nazwisk doktorów i magistrów, którzy przygotowali swe prace pod kierunkiem Profesora ujawnia też skalę zainteresowań problemami polityki społecznej, wskazuje na jakość tworzącej się Jego szkoły badawczej, której pierwsze ogniwa kadrowe tworzą: Zbigniew Sitkowski, Katarzyna Głębicka, Mirosław Grewiński, Monika Ślęzak, Małgorzata Skwarek.

W refleksji ogólnej należy stwierdzić, że referaty zamieszczone w księdze jubileuszowej wskazują na istotę polityki społecznej w warunkach współczesnych przemian globalnych, a w tym w warunkach kształtującego się ładu informatycznego, zmieniającego obraz stosunków społecznych, postaw, wartości.

Andrzej Chodubski

